

УДК 159.964.21

DOI 10.32782/urj/2026-4-1-3

ПАРАДОКСИ ТРИВОГИ У СТОСУНКАХ З ІНШИМ: НЕ-НЕВРОТИЧНІ СТРУКТУРИ

Ольга Павловська, клінічний психолог, тренінговий аналітик Європейської Конфедерації
Психоаналітичних Психотерапій,
Дивізіон «Психоаналітична психологія і психотерапія»
Національної психологічної асоціації
м. Київ, Україна

PARADOXES OF ANXIETY IN RELATIONSHIPS WITH OTHER: NON-NEUROTIC STRUCTURES

Olga Pavlovska, clinical psychologist,
training analyst of the European Confederation of Psychoanalytic Psychotherapies,
Psychoanalytic Psychology and Psychotherapy Division of the National Psychological Association
of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9805-9400>
sursum@ukr.net

Вступ. Процес суб'єктивації враховує те, що суб'єкт формується у стосунках з Іншим у рамках інтерсуб'єктивного зв'язку між ними. Цей стосунок завжди парадоксальний, тому що формування опор здійснення бажань суб'єкта залежить від долі Іншого всередині психіки суб'єкта. Хитросплетіння зв'язку з Іншим описували Фрейд (Freud, 1917), Віннікотт (Winnicott, 1991), Лакан (Lacan, 1958), Грін (Green, 2000), Оланьє. Наша життєва та психоаналітична практика підтверджує нам, що ми в процесі формування суб'єктивності в низці ідентифікацій робимо себе подібним (тотожним) Іншому, погоджуючись підкоритися його бажанню по відношенню до нас, або ж відмовляємось підкоритися, та у логіці сепарації задіюємо власну агресивність (Lesourd, 2011). Така оптика в побудові суб'єктивності дозволяє враховувати потяги суб'єкта та відгуки на них Іншого, а наслідки зустрічі потягів суб'єкта з Іншим проявляються в активності Я суб'єкта.

Метою цієї статті є огляд та дослідження особливостей зв'язку з Іншим та специфічних тривог у не-невротичних структур.

Аналіз попередніх досліджень. Підкреслимо, що говорячи про Іншого, ми розрізняємо

фігури цього Іншого в психіці: його первинна фігура описана Віннікоттом як «достатньо гарна мати», яка оточує дитину турботою, тим самим дозволяючи їй долати безпорадність істоти, яка не здатна самотійно задовольнити власні потяги (Winnicott, 1991); Грін іменує первинну фігуру Іншого «подібним іншим» (Green, 1999a), Лакан позначає її як «маленький інший», підкреслюючи різні виміри Іншого (Lacan, 1958). Загальним тут є те, що суб'єктивність у будь-якому випадку вибудовується через Іншого – повернутися до самого себе та свого бажання ми можемо тільки обхідним шляхом через Іншого: Іншого подібного та Іншого відмінного від нас – іншого (Green, 2000).

На інтрапсихічному рівні увага психоаналітика акцентується на витоках психічного життя – потягах і психосексуальності як формах первинної психічної активності. Очевидно, що інтрапсихічність виражає залежність людини від біологічних функцій. У людини нема природнього об'єкта задоволення, ми завжди маємо справу зі створеними культурою об'єктами, тому будь-яка суб'єктивність не існує, не конститується

без кастрації, а саме – символа розділення між суб'єктивністю та інакшістю (Green, 2000).

Інтерсуб'єктивний та інтрапсихічний рівні завжди існують у взаємному перетині: нас у процесі психоаналітичного дослідження суб'єктивності аналізанта цікавить як розвиток потягів суб'єкта, так і бажання Іншого, що формує прийняття або відмову від підкорення йому. У цьому сенсі наша доля залежить від Іншого в середині нас (мова звісно про репрезентацію Іншого), саме він є точкою складання та деконструкції нашої суб'єктивності.

Таке розуміння суб'єктивності ускладнює зв'язок між суб'єктом та Іншим і сепарцію між ними. Можна сказати, що суб'єкт ніколи не відмовляється від того, щоб викрити неідельність Іншого та його відгуків. Навіть при неврозі є травматичний досвід, який не інтегрується в Я суб'єкта. Але саме у не-невротичних структур ми зустрічаємо глибокий розрив між інтеграцією його власних потягів та відгуків на них Іншого. Коротше кажучи, як підкреслює Грін, в середині Я виникають розриви, пустки, бо частини психічної власної реальності сприймаються як чужі та інакші. Тобто, безнадійно плутається вузол стосунків з власними потягами та Іншим. Життя потягів починає утотожнюватися з Іншим, і зв'язок з ним стає демонічним, а власна суб'єктивність сприймається як чужа та інакша (Green, 1999). З таким ми зустрічаємось у перверзних, мазохістичних, меланхолічних, залежних та оператуарних суб'єктів. Їх психічна організація провокує нескінчену боротьбу за життя, логіку виживання, пошук автономії від Іншого. Це не боротьба за те, щоб розділити з Іншим задоволення, це пошук нарцисичного схову від Іншого аж до автоеротичної самоізоляції з прагненням знизити будь-яке збудження. Важливо побачити стратегію власної руйнації суб'єкта, він з усіх сил прагне уникнути сили та потенції Іншого як переслідувача, руйнівника, агресора, але суб'єкт сам створив таку репрезентацію Іншого в середині власної психіки. Грін перелічує парадокси стосунків суб'єкта з Іншим. Ці парадокси охоплюють види тривоги, які саме викликані психічними стратегіями стосунків не-невротиків з Іншим (Green, 1999).

Виклад основного змісту. До того, як ми заглибимось у специфіку тривоги саме

у не-невротичних структур, описаних А. Гріном давайте звернемося до опису тривоги Фрейдом. Він розглядав наступні психічні стани людини: *тривогу сепарації, страх бути покинутим, втрату об'єкта, скорботу та психічний біль* (Freud, 1917; Freud, Strachey, 1977).

Сепараційна тривога

Сепараційна тривога описана Фрейдом у 1926 році, ця тривога ґрунтується на почуттях дитини, яка втратила свій об'єкт, а саме персону, яка задовольняла його потреби та бажання (Freud, Strachey, 1977). Суб'єкт має лібідо, яке підштовхує його до пошуку об'єкта. Сучасна психоаналітична думка спирається на те, що об'єкт – це нарцисичне розширення суб'єкта, тому будь-які розломи та розриви вип'ячують власний нарцисичний розрив. Тобто, не існує чіткої сепарації між суб'єктом і об'єктом. І Лакан, і Віннікотт, підкреслюють, що лише втручання батька завершує процес сепарації. Хоча починається сепарація раніше. Зауважимо, що не-невротичні структури стикаються з надто сильною сепараційною тривоگو.

Тривога покидання

Тривога покидання відсилає так само до передчасної сепарації і недостатній впевненості у возз'єднанні з материнським об'єктом, таким чином психіка замість ускладнення розвитку розгортається проти власного психічного апарату: паралізуючи його функції, заповнюючи його деструктивними фантазіями, спрощуючи або блокуючи мисленнєвий процес.

Будь-яка відсутність об'єкта дорівнює ризику покидання, ризику нарцисичної дезорганізації, ризику опинитися у стані безпомічності, що прирікає суб'єкта на страждання. Багато часу може знадобитися, щоб встановити зв'язок між тривоگوю покидання та обороною на власне бажання, зі страхом покарання за фантазії руйнації об'єкта.

Тривога втрати об'єкта

Небезпека втрати об'єкта – це постійне явище, яке розгортається від небезпеки втрати любові об'єкта до втрати об'єкта. Втрата об'єкта виявляє ситуацію незамінності об'єкта, яку Фрейд описує у “Скорботі та меланхолії”. Чим більше об'єкт має нарцисичні характеристики, тим більше укріплюється втрата.

Тому меланхолія виявляє нарцисичний зв'язок з об'єктом (Freud, 1917).

Скорбота

Всі перелічені стани, у яких формується тривога підсвічують роль скорботи і горя та їх подолання. Саме у не-невротичних структурах втрати характеризуються глухим кутом у переживанні жалоби, нескінченною тривоگوю. Суб'єкт ніколи не долає втрату, і кожен раз ризик втрати підживлює особливий зв'язок з об'єктом.

Біль

Сучасний погляд відновив інтерес до ролі болю у психоаналітичному процесі. Дружина Гріна Ліза Гуттєрос-Грін описала так зване "болісне перенесення", яке стосується суб'єктів, які мають дитячі травми, що залишили суттєві сліди у психіці, і вони не дають наблизитись до гострочутливих зон їх психіки. Тривога зростає у них при наближенні до цих неприступних зон болю (Green, 2005a).

Існує певне відхилення зв'язку суб'єкта з Іншим. Яке призводить до того, що "чужий" інший опиняється всередині через розрив між бажанням суб'єкта і відгуками на нього Іншого. Коротко ця диспозиція характеризується стосунком "**коли Інший – чужий**". Можна згадати фантастичну кінооповість "Чужий" і порівняти стосунки з іншим усередині власної психіки з боротьбою проти паразита. Через це формуються різні форми відчуження від Іншого, який насправді є головним актором у цьому спектаклі формування суб'єктивності. І наслідком цього є відчуження власних частин Я, власного полюса бажань. На перший тут план виходять нарцисичні тривоги суб'єкта і нарцисичний зв'язок з Іншим, характерні сплутаність з іншим, слабка репрезентативна активність та збіднений фантазматичний зв'язок з ним.

Ми в роботі можемо побачити різні фігури Іншого. У не-невротичних структур Інший завжди не на висоті. Через це він має багато причин для нарікань.

Наприклад, Інший – злий та завжди винний (це параноя). «Він хоче мною... Я маю бунтувати проти нього, я зруйную його насиллям, бо маю так захиститись від нього».

Тобто, Інший – всередині психіки суб'єкта (репрезентація Іншого) може бути представле-

ний як переслідувач; або як той, хто не бажає бажання суб'єкта; як смертоносний авторитет, що знищує будь-які прояви життя та творення суб'єкта і т.і.

Грін, досліджуючи функціонування не-невротичних структур, описав специфічні властиві переважно не-невротичним структурам тривоги (Green, 2005a).

Тривога вторгнення

Грін згадує, що саме Віннікотт доповнив та проблематизував такий вид тривоги як *вторгнення*. Вона демонструє порушення кордонів Я суб'єкта та його захисних можливостей проти вторгнення. Цей вид тривоги був стає очевидним пізніше за сепараційну тривогу. Віннікотт описує те, що він називає тривоگوю *зіткнення* (impingement), коли суб'єкт відчуває, що ніби інший вторгся в його психіку таким чином, він відчуває, що його власна психіка або розбивається на шматки, або колонізується, або відчужується. Це пояснює критику Віннікоттом кляйніанської техніки роботи, яка виглядає інтерпретативним насильством, що депривує захисну активність суб'єкта, і побічно веде до того, що під впливом психоаналітика суб'єкт пристосовується до його бажань. Не кляйніанська сучасна техніка роботи наполягає, навпаки, на необхідності поваги до захистів суб'єкта, навіть коли вони виявляються патологічними, оскільки повага до захистів не означає, що психоаналітик взагалі не інтерпретує. Це означає, що ми намагаємося оцінити здатність суб'єкта утримувати свою нарцисичну організацію, яка слугує йому щитом від іншого, і дозволяє йому розширити і посилити своє внутрішнє відчуття згуртованості, навіть, якщо воно і підбивається анархією потягів та обмежує його стосунки з іншим.

Імплозивна тривога

Останній рівень небезпеки вторгнення іншим у психіку може визначатися як імплозивна тривога. (Імплозія з фізики – це доцентровий, спрямований у середину вибух або розпад). Грін посилається у визначенні цього поняття на Рональда Лайнга. Спробуємо описати цей вид тривоги.

По-перше, важко визначити чи є імплозія результатом того, що суб'єкт паразитується іншим, і це закінчується вибухом структури,

що контейнерує, або імплізія маніфестує захисне самознищення при спробі колонізації іншим. У цьому випадку можна побачити близький зв'язок між імплізією та експлозією. Як би там не було, завжди важливі нарцисичні тривоги, як ті, що впливають на почуття цілісності Я або персональної ідентичності, коли імплізія настає як нестерпний наслідок вторгнення іншим. Тому логічним, здається, що у психоаналітичній роботі нарцисизму слід приділяти увагу. Мимохідь можна помітити, що як адаптація до цієї тривоги, може формуватися хибна селф психічна організація, яка підкоряється іншому.

Тривога фрагментації

Логічно завершити опис тривог загрозою фрагментації. Цей симптом досить часто має драматичний характер, і сприймається як дезінтеграція Я та фрагментація цілісності суб'єкта, що виявляє жахливий стан речей. Грін деталізує і описує підформу фрагментації, про яку аналізанти не завжди говорять, але її можна виявити через роки роботи. Мова про аналізанти, які витримують на сесіях реактивацію конфліктів, фіксацій та дезорганізуючих тривог лише у присутності психоаналітика, але після закінчення сесії не витримують сепарацію від психоаналітика-об'єкта. Тому вони після сесії залишаються сам на сам з активованими конфліктами. Аналізанти відчувають себе самотнім, слабким, знедоленим, безпомічним і має битися з пробудженими на сесії демонами. Наприклад, деякі аналізанти обирають не приходити на сесії зранку, коли попереду вони мають працювати. Ці коментарі вказують на те, що у не-невротичних структур психічний баланс менше спирається на витіснення, ніж на розщеплення і це має наслідки на їх ментальне функціонування. Тобто, їх мислення збіднюється, і може іноді звестися до операційного мислення. Аж до захисної ампутації частини власної психічної реальності, щоб забезпечити спосіб функціонування, який іншим здається нормальним. Сам аналізанти у цьому випадку уявляють, що оточення його нічого не помічає, і розлад невидимий. Це як алкоголік, який намагається йти прямо і заперечує своє сп'яніння, він сам вірить і відчуває, що може пройти без зігачів, зберігаючи координацію і баланс.

Тобто, через депресію, розчарування, бунт бажання просто позбавитись внутрішньої напруги без того, щоб створювати стосунки, надавати їм символічне значення, вкладати лібідо, суб'єкт обирає або афективні рухи, або ізоляцію навколо вибору об'єкту любові. У психоаналітичній роботі ми бачимо, що навіть, якщо ми встановимо причини недостатнього, неспроможного зв'язку з Іншим (наприклад, через сім'ю, дитинство або актуальні життєві обставини) суб'єкт все одно шукає джерело напруги у тривозі. Тривога стає тим, що зупиняє розвиток, розширення простору, здобуття незалежності, пошук сенсів. І видається, що у психоаналітичній роботі ми можемо продовжувати шукати збудників психічної напруги, але через неміцність зв'язку з Іншим шкода вже нанесена суб'єкту. Він назавжди самотній, посеред пустелі, у в'язниці того, що не сталося і вже ніколи не станеться. І витіснення тут не допоможе. Будь-яка інакшість та новизна завжди будуть дратувати суб'єкта, сприйматись загрозово і заважати любити.

У підсумку позначимо, що тривога невротичних аналізанти – це тривога кастрації, яка пов'язана з логікою формування бажання, але це бажання проживається психікою як заборонене. Тривога не-невротичних аналізанти – це тривога вторгнення і тривога сепарації, які переживаються одночасно. Саме ця подвійна тривога, яка є дуже болісною і відправляє нас не до проблеми бажання, а до проблеми формування мисленнєвих процесів. Така подвійна тривога формує фундаментальне психотичне ядро у психіці. Типовим для психотичного ядра є блокування мисленнєвих процесів, сповільнення створення репрезентацій і розщеплення об'єкта на: поганий і хороший. Такому аналізанти спричиняє біль як об'єкт який переслідує і вторгається, так і депресія з приводу втрати об'єкта. Це і є тривога переслідування і тривога покидання одночасно (Green, 1975).

Сам по собі образ такого об'єкта у перенесенні породжує моторошне відчуття і неможливість символізувати такий складний об'єкт (який надмірно присутній і надмірно відсутній одночасно). Тому, як наслідок, у не-невротичних аналізанти мисленнєві процеси мають великі зони нерепрезентованого.

У свою чергу, нерепрезентоване є джерелом сильної тривоги через його галюцинаторну якість: мається на увазі, що психіка захоплена сприйняттями, але не трансформує цей психічний матеріал. Тобто, психіка замикається на об'єкті задоволення, не шукаючи різні способи задоволення потягів, різні об'єкти, це певне галюцинаторне утримування об'єкта.

Для ілюстрації викладених вище ідей, процитуємо фрагменти клінічних кейсів з книги С. та С. Ботелла з коментарями авторів.

«Терезу, маленьку 8-річну дівчинку, черниці в монастирі, де вона перебувала, вважали «химерною» з 3-х років, у день раптової смерті її батька, який до того часу її виховував, бо її мати не могла піклуватися про неї.

Під час першої зустрічі Тереза підійшла до аналітика так, наче побачила його в галюцинації, а не дивилася на нього. Вона сказала йому: «Ти знаєш, що земля кругла? . . . Всюди небо . . . мій тато помер. . . він цілими днями розмовляє з Богом».

«Що вони кажуть», – запитав її аналітик. «Бідна Тереза, вона зовсім сама...». . . Я хотів би бути дуже добрим, щоб швидше потрапити на небеса». Після цієї зустрічі, сеанс за сеансом, Тереза казала: «Розкажи мені про перший раз!» І кожного разу аналітик повторював їй цю історію їх першої зустрічі. Для Терези не було й мови про те, щоб розірвати безперервність її образів. Поселившись у всесвіті своїх образів із призупиненим часом, у межах сприйняття–свідомості, вже відкритої для галюцинацій, вона блокувала образ болю своєї втрати. Блокуючи жах реальності відсутності об'єкта, Тереза відчужувала свою свідому частину. Використання аналітиком дитячої галюцинації у формі повторюваної історії інтегрувало галюцинаторне рішення дитини в новий контекст, що нещодавнього лібідного інвестування об'єкт-аналітика. Завдяки цьому зміг розвинутися процес трауру, і Тереза змогла вперше заплакати через смерть свого батька.

В іншому контексті, де траур був неможливий, маленький 4-річний хлопчик не знав, що його усиновили, коли йому було лише кілька тижнів, одного разу, гуляючи, його мати раптом вирішила розповісти йому про усиновлення: «Знаєш, ти був не в моєму животу».

Дитина зупинилася на місці, скам'янівши. Раптом він пожвавішав і переможно заявив: «Але, звичайно, я був у тата в животі!» Потім, коли його мама сказала, що це не так, він переконано відповів: «Але так, так, я знаю, що це правда, Я бачив фото!» Довгий час ніхто в світі не міг відібрати в нього «правду», оскільки вона захистила його від травми втрати матері. Завдяки появі інфантильної теорії, біль втрати вдалося уникнути, любов дитини до матері було збережено, «діра» вилучення інвестиції з репрезентації матері відразу сповнилася чуттєвої сили погляду вагітного батька. Створення образу, фотографія перемогли порожнечу».

(Botella & Botella, 2005)

Такі специфічні тривоги формують специфічну психічну позицію не-невротичних суб'єктів навколо тривожного ядра. Цю психічну позицію Андре Грін назвав – *фобічною*. У психоаналітичному процесі аналізанта розвиває небезпечне перенесення на аналітика, проєктую на нього силу проникати у думки аналізанта, тому для аналізанта ніби залишається радикальне рішення: руйнування розуміння, яке може бути отримано як користь від комунікації з психоаналітиком. Вся їхня стратегія скерована на запобігання потраплянню несвідомого психічного матеріалу у свідомість, будь-які зв'язки з цим матеріалом ліквідуються різними способами (сплутаність, стійке нерозуміння, стирання) (Green, 2000a).

Така психічна фобічна позиція призводить до множинних і суперечливих ідентифікацій, де аналізанта стає недієздатним через заклопотаність ізоляційними захисними рішеннями.

Потік асоціацій такого аналізанта в основному розгортається по поверхні. Такий тип функціонування свідчить про досить крихкі можливості для аналізу через внутрішні загрози. Тому часто для цього аналізанта звернення до тривоги або паніки здається найкращим рішенням. У таких випадках ми спостерігаємо в пам'яті сліди глибоко закопаних жахів, які ще діють.

На сесії їх вільні асоціації уникають до кінця – тому, що там реактивується травма – відсутність грудей! І це не «відсутні груди», а там, де мали бути груди – порожньо! Травма призводить до того,

що не-невротичний аналізанти заперечує існування власної психічної реальності.

Грін виводить завдання центральної фобічної позиції – не допустити появи саме знання про травму «відсутності грудей», це є загрозовим для психіки, що в свою чергу багаторазово примножує ситуації страху. Суб'єкт розриває зв'язки між психічним матеріалом, утворюючи зони не-включення, забороняючи включати частини психічного матеріалу в широкий контекст, необхідний для психічної діяльності. Це викликає порушення існування суб'єкта; в тому сенсі, що він продовжує існувати, але йому потрібен об'єкт, якого немає,

і тому суб'єкт не може існувати, не зазнаючи наслідків втрати об'єкта. А якщо виникає загроза втрати об'єкта, то ламаються всі захисні бар'єри, і тоді, сліди об'єкту, що залишилися раніше, повинні бути видалені.

Всі перераховані вище рішення виглядають як «організована дезорганізація». Загублені острівці Я в психіці не-невротичного суб'єкта вказують нам на те, що в нього недостатньо опор для формування власного бажання і суб'єктивності. Дійсно, робота з не-невротичними структурами має багато підводних каменів через специфічні зв'язки з Іншим та тривоги.

Список літератури:

- Botella, C., & Botella, S., (2005). *The Work of Psychic Figurability: Mental States Without Representation* (The New Library of Psychoanalysis), Routledge
- Green, A. (1975). *The analyst, symbolization and absence in the analytic setting. International Journal of Psychoanalysis.* 1975. 56.
- Green, A. (1999). *The Work of the Negative. The Work of the Negative. London : Free Association Books.* 317 p.
- Green, A. (2000). *The Intrapsychic and Intersubjective in Psychoanalysis. The Psychoanalytic Quarterly,* vol. LXIX, № 1.
- Green, A., (2000a). *The central phobic position: A new formulation of the free association method. International Journal of Psychoanalysis,* 81: 429–451
- Green, A. (2005a). *Key Ideas For A Contemporary Psychoanalysis. Misrecognition and Recognition of the Unconscious, A. Weller (Trans.). London: Routledge.*
- Freud, S. (1917). *Mourning and melancholia. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud,* 14(1914–1916), 237–258.
- Freud, S., Strachey, J., & Strachey, A. (1977). *Inhibitions, symptoms and anxiety (p. 94). New York: Norton.*
- Lacan J. (1958). *Les formations de l'inconscient. Bulletin de psychologie.* 2011/6 (Numéro 516), 519–539.
- Lesourd, S. (2011). *Primary masochism and subjectivity. Psychoanalysis Chronicle.* № 1 (15), Kyiv
- Winnicott, D. W. (1991). *Playing and reality.* Psychology Press.

Анотація. Стаття є доповіддю з конференції «Тривога: між Чужим та Іншим», і присвячена міркуванням про тривоги у не-невротичних структур та специфіці їх зв'язку з Іншим. Авторка досліджує тему, спираючись на розуміння процесу суб'єктивності як парадоксальний зв'язок з Іншим, в якому формування опор здійснення бажань суб'єкта залежить від долі Іншого всередині психіки суб'єкта. Контури дослідження цієї теми враховують інтерсуб'єктивний та інтрапсихічний рівні психічного життя. Тривога суб'єкта виникає у рамках інтерсуб'єктивного зв'язку, де життя потягів суб'єкта залежить від відгуків Іншого. У не-невротичних структурах Інший переживається не в окремому стані, тому їх вузол суб'єктно-об'єктного зв'язку є практично безнадійно заплутаним, а зв'язок з Іншим переживається ними як демонічний. У цих випадках інтрузивна, імпульсивна та тривога фрагментації маніфестують не-невротичні структури. Крім ревізії ідей З. Фрейда, авторка звертається до теоретичних міркувань А. Гріна, Д. Віннікотта, С. і С. Ботелла, які збагатили психоаналітичний підхід у роботі з не-невротичними структурами. У психоаналітичній роботі виявляється, що через недостатній, неспроможний зв'язок з Іншим не-невротичні структури знов і знов шукають напругу в тривозі. Для них тривога стає тим, що зупиняє розвиток, розширення психічного простору, здобуття незалежності та пошук сенсів. Специфічні тривоги не-невротиків формують специфічну психічну позицію не-невротичних суб'єктів навколо тривожного ядра – фобічну. Така психічна фобічна позиція призводить до

множинних і суперечливих ідентифікацій, де аналізанти стає недієздатним через заклопотаність ізоляційними захисними рішеннями. Тривога не-невротичних аналізантив – це тривога вторгнення і тривога сепарації, які переживаються одночасно. Саме ця подвійна тривога, яка є дуже болісною і відправляє нас не до проблеми бажання, а до проблеми формування мисленнєвих процесів.

Ключові слова: подвійна тривога, імпульсивна тривога, тривога вторгнення, фобічна позиція, не-невротичні структури.

Abstract. The article is a report from the conference “Anxiety: Between the Alien and the Other” and is devoted to reflections on anxiety in non-neurotic structures and the specifics of their connection with the Other. The author explores the topic based on an understanding of the process of subjectivation as a paradoxical connection with the Other, in which the formation of the foundations for the fulfillment of the subject’s desires depends on the fate of the Other within the subject’s psyche. The contours of the study of this topic take into account the intersubjective and intrapersonal levels of mental life. The subject’s anxiety arises within the framework of an intersubjective connection, where the life of the subject’s drives depends on the responses of the Other. In non-neurotic structures, the Other is not experienced in a separate state, so their subject-object connection is practically hopelessly confused, and the connection with the Other is experienced by them as demonic. In these cases, intrusive, impulsive, and fragmentation anxiety manifest non-neurotic structures. In addition to revising Freud’s ideas, the author refers to the theoretical considerations of A. Green, D. Winnicott, S. and S. Botella, who enriched the psychoanalytic approach to working with non-neurotic structures. In psychoanalytic work, it turns out that due to an insufficient, inadequate connection with the Other, non-neurotic structures repeatedly seek tension in anxiety. For them, anxiety becomes something that stops development, expansion of mental space, gaining independence, and the search for meaning. The specific anxieties of non-neurotics form a specific mental position of non-neurotic subjects around the anxious core – phobic. Such a mental phobic position leads to multiple and contradictory identifications, where the analysand becomes incapacitated due to preoccupation with isolating defensive solutions. The anxiety of non-neurotic analysands is the anxiety of intrusion and the anxiety of separation, which are experienced simultaneously. It is this double anxiety, which is very painful and leads us not to the problem of desire, but to the problem of the formation of thought processes.

Keywords: double anxiety, impulsive anxiety, intrusion anxiety, phobic position, non-neurotic structures.

Дата першого надходження статті до видання: 02.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)